

Tasviriy san'at ta'limida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni baholash mezonlari va indikatorlari

Muzropova Guljamol Mardonovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada tasviriy san'at ta'limida o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlari tahlil qilingan. Ta'lim jarayonida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni aniqlash va baholash uchun aniq mezonlar va indikatorlarni ishlab chiqish muhimdir, chunki ular o'quvchilarning estetik tafakkur, madaniyatlararo muloqot qobiliyati, ijodiy fikrlash va ijtimoiy qadriyatlarni anglash darajasini ko'rsatadi. Maqolada baholash mezonlarini aniqlashning nazariy asoslari, indikatorlar tizimi va ularni amaliy tarzda qo'llash usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, ijtimoiy-madaniy kompetentlik, baholash mezonlari, indikatorlar, estetik tafakkur, madaniyatlararo muloqot, pedagogik baholash.

Zamonaviy ta'lim jarayonida tasviriy san'at faqat badiiy mahoratni shakllantirish bilan cheklanmay, balki o'quvchilarning ijtimoiy va madaniy kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ijtimoiy-madaniy kompetentlik — o'quvchining madaniy qadriyatlarni anglash, estetik tafakkurini rivojlantirish, jamiyatdagi ijtimoiy qadriyatlar va turli madaniyatlar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini ifodalaydi. Shu sababli, pedagoglar uchun bu kompetentlikni baholash mezonlari va indikatorlarini aniqlash muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Tasviriy san'at ta'limida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni baholash tizimini yaratish o'quvchilarning estetik, madaniy va ijtimoiy qobiliyatlarini aniqlashda muhim vosita hisoblanadi. Ijtimoiy-madaniy kompetentlik o'quvchining milliy va jahon madaniyatini anglash, badiiy tafakkurini rivojlantirish, ijodiy va tanqidiy fikrlashini shakllantirish, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy qadriyatlarni tushunish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shu bois, pedagoglar uchun ushbu kompetentlikni baholash mezonlari va indikatorlarini aniqlash muhimdir, chunki ular o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini tizimli tarzda o'lchashga yordam beradi.

1. Baholash mezonlari. Ijtimoiy-madaniy kompetentlikni baholash mezonlari — o'quvchining malaka va qobiliyatlarini aniqlashda asos bo'ladigan mezonlar tizimi. Asosiy mezonlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

• **Madaniy xabardorlik:** o'quvchi turli madaniyatlar va ularning san'at namunalarini tanib, solishtira olishi va ularni tahlil qilishi kerak. Masalan, O'zbekiston xalq san'ati va Yevropa rassomchiligi asarlarini taqqoslash orqali o'quvchi milliy va global madaniyatlarni tushunish qobiliyatini namoyon etadi.

• **Estetik tafakkur:** o'quvchi san'at asarlarini baholash, o'z ijodiy ishlarida estetik qoidalardan foydalanish va badiiy ifoda vositalarini qo'llash qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

• **Ijodiy fikrlash va ijodiy mahsulot yaratish:** o'quvchi turli texnik va badiiy usullar yordamida yangi ijodiy ishlar yaratishi va ularni tanqidiy baholay olishi kerak.

• **Ijtimoiy ko'nikmalar:** o'quvchi jamiyatdagi ijtimoiy qadriyatlarni tushunishi, guruhda hamkorlik qilish va turli madaniyat vakillari bilan muloqot qila olishi lozim.

2. Baholash indikatorlari. Har bir mezon indikatorlar bilan o'lchanadi, ya'ni o'quvchining qobiliyatlarini amaliy tarzda ko'rsatadigan aniq xatti-harakatlar va natijalar. Masalan:

• **Madaniy xabardorlik indikatorlari:** o'quvchi turli davrlar va xalqlarning san'at asarlarini tanib, ularning xususiyatlarini aniqlay oladi; madaniyatlararo taqqoslashlar asosida o'z fikrini asoslaydi.

• **Estetik tafakkur indikatorlari:** o'quvchi o'z asarlarida rang, shakl, kompozitsiya va badiiy uslublardan to'g'ri foydalanadi; san'at asarlarini baholashda estetik mezonlarni qo'llaydi.

• **Ijodiy fikrlash indikatorlari:** o'quvchi yangi ijodiy loyihalar yaratadi, turli material va texnikalarni qo'llab, o'z ijodiy yondashuvini namoyon etadi; yaratgan ishlarini tahlil qiladi va muhokama qiladi.

• **Ijtimoiy ko'nikmalar indikatorlari:** o'quvchi guruh ishida faol ishtirok etadi, hamkasblar bilan fikr almashadi; madaniy tafovutlarni hurmat qiladi va muloqot qobiliyatini namoyon etadi.

3. Baholash usullari. Ijtimoiy-madaniy kompetentlikni baholashda turli pedagogik usullar qo'llaniladi:

• **Loyihalar va portfoliolar:** o'quvchilar o'z ijodiy ishlari va loyiha natijalarini taqdim etadi. Bu orqali ularning ijodiy, estetik va madaniy qobiliyatlari baholanadi.

• **Nazorat va testlar:** madaniy xabardorlik va estetik tafakkur darajasini aniqlash uchun testlar va nazorat ishlari qo'llaniladi.

• **Observation (kuzatish) usuli:** o'qituvchi o'quv jarayonida o'quvchilarning guruh ishlari, muhokamalar va interaktiv mashg'ulotlardagi faoliyatini kuzatadi.

• **Ruxsat etilgan baholash:** o'quvchilar bir-birining ishlarini baholash orqali tanqidiy fikrlash va madaniy tafakkur ko'nikmalarini rivojlantiradi.

4. Amaliy ahamiyati. Tasviriy san'at darslarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni baholash o'quv jarayonini tizimli va samarali qiladi. O'quvchilar o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi, o'qituvchi esa individual yondashuv asosida o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, baholash jarayoni o'quvchilarda mas'uliyat, mustaqillik va ijtimoiy muloqot qobiliyatini shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at ta'limida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni baholash mezonlari va indikatorlari o'quvchilarning estetik tafakkuri, madaniy xabardorligi, ijodiy va ijtimoiy qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Pedagogik mezonlar va indikatorlar tizimi o'quv jarayonini samarali rejalashtirish, individual yondashuvni tatbiq etish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons* // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. *Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region* // *E3S Web of Conferences*. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. *Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology* // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari* // *Inter education & global study*. – 2024. – №1. – С. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. *Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students* // *Science and innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. *Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts* // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.

9. Шавдиров С. А. *ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION.* – 2018. – С. 84–85.
10. Shovdirov S. *TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Евразийский журнал академических исследований.* – 2023. – Т. 3. – №12. – С. 193–196.
11. Karimova N. *Milliy amaliy san'atni o'quv jarayoniga integratsiya qilish: pedagogik yondashuvlar.* – Toshkent: O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti nashriyoti, 2021.
12. Rustamova M. *San'at ta'limida innovatsion metodlar va raqamli texnologiyalar. // Pedagogik innovatsiyalar jurnali.* – 2022. – №5. – В. 42–47.
13. Tursunova D. *Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarda madaniyatlararo tafakkurni rivojlantirish metodikasi.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

